

TÜRKİYE'DE VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ZEYTİNYAĞI POLİTİKALARI VE TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ ZEYTİNYAĞI POLİTİKASINA UYUMU

Özlem TOPLU YILMAZ¹

ÖZET

Bu çalışma Avrupa Birliği ve Türkiye'de zeytinyağında uygulanan tarımsal destek politikalarının ve Türkiye'nin Avrupa Birliği zeytinyağı politikasına uyumunun analizidir. Türkiye'deki zeytinyağı politikası AB'deki uygulamalardan farklılık göstermektedir. Türkiye'de 1966'da başlayan müdahale alımına son verilerek 1998'de fark ödemesi uygulanmaya başlanmıştır. Avrupa Birliği'nde ise zeytinyağı en çok korunan ürünlerden biri olmuş ve üretici yüksek miktarda üretim yardımı ve stoklama yardımı yoluyla desteklenmiştir. Avrupa Birliği üyelik sürecinin Türkiye'de zeytinyağında tarımsal destek politikalarının şekillenmesinde büyük etkisi olacaktır. Türkiye'de Avrupa Birliği'ndeki uygulamaya benzer fiyat düşmelerine karşı depolama sistemi getirilmesi fiyat istikrarını korumak açısından gerekli olup, kota dahilinde benzer üretim yardımı ise üreticinin gelirinin istikrarı açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği'nde Zeytinyağı, Tarımsal Destekler, Türkiye'nin AB'ye Uyum

Agricultural Support Policy for Olive Oil in the European Union and in Turkey, and Turkey's Adaptation to the European Union's Olive Oil Policy

ABSTRACT

This paper is an analysis of agricultural support policy in olive oil in the European Union and in Turkey, and of Turkey's adaptation to the European Union's olive oil policy. The support policies in Turkey and in the European Union are different from each other. In Turkey, olive oil was started to be supported by intervention buying in 1966; and in 1998, support purchase was phased out and deficiency payment system was introduced. In the EU, the producer receives high production aid and private storage aid. European Union's accession process will have an effect in shaping the agricultural support policy in olive oil in Turkey. Turkey has to realize the establishment of a storage system and also a production aid system for olive oil similar to that in the EU to maintain price stability and income stability for farmers, respectively.

Keywords: Olive oil in European Union, Agricultural Support Policies, Turkey's Adaptation to EU

1. GİRİŞ

Oleacea familyası, Olea cinsinin bir türü olan zeytinin (*Olea europaea* L.) anavatanı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni de içine alan Yukarı Mezopotamya ve Güney Ön Asya'dır (T.C. STB, 2010). Zeytin dünyada en çok dikilen meyvelerden biridir. Zeytinyağı ise bitkisel bir yağ olup zeytinden elde edilmektedir.

Zeytin ve zeytinyağı üretimi daha çok Akdeniz ülkelerinde (İspanya, Portekiz, İtalya, Yunanistan, Türkiye, Tunus, Suriye) yapılmakta olup, Avrupa Birliği (AB) dünya zeytinyağı üretiminin %75'ini gerçekleştirmektedir. Türkiye ise son yıllarda 160.000 tonun (2010/2011 dönem ortalaması) üzerinde üretim yaparak Avrupa Birliği ve Suriye'den sonra dünya zeytinyağı üretiminde üçüncü sıraya yerleşmiştir. Aynı zamanda hem Avrupa Birliği, hem de Türkiye açısından önemli bir ihracat ürünüdür. Zeytinyağı, Avrupa Birliği'nde korunan ürünler arasındadır. Türkiye'de ise zeytinyağına destek AB ülkelerine göre oldukça düşük seviyededir.

Bu çalışmanın amacı Avrupa Birliği ve Türkiye'de uygulanan zeytinyağı politikalarını inceleyip, farklılıkları ve benzerlikleri araştırarak Türkiye zeytinyağı politikasının AB Ortak Tarım Politikası'na uyumunu değerlendirmektir.

2. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ZEYTİNYAĞI POLİTİKALARI

Avrupa Birliği'nde zeytinyağı üretimi toplam tarımsal üretimin %1,3'ünü oluşturmaktadır (Eurostat, 2009). En büyük üretici İspanya olup, ardından İtalya, Yunanistan ve Portekiz gelmektedir. Avrupa Birliği'nde 1,9 milyon zeytin ağacı 5 milyon hektarlık alanı kaplamaktadır (European Commission, 2012b). Avrupa Birliği, geçmişteki genişlemelerle, İspanya ve Portekiz'in Birliğe katılımı sayesinde dünya zeytin ve zeytinyağı üretiminde, tüketiminde, ithalat ve ihracatında lider konumuna gelmiştir. 2010/11 döneminde dünya zeytinyağı üretiminin %65'ini,

¹Marmara Üniversitesi Avrupa Birliği Enstitüsü, İSTANBUL.

tüketimin %61'ini oluşturmakta olup, sadece İspanya dünya zeytinyağının %41'ini üretmiştir (IOC, 2012).

1966 yılında zeytinyağı ortak piyasa düzeninin kuruluşundan günümüze zeytinyağı rejimindeki değişiklikler aşağıda özetlenmiştir:

1966-1995 döneminde zeytinyağı:

1966 yılında zeytinyağı ortak piyasa düzeni kurulduğunda, zeytinyağı rejiminde amaç; arzın devamlılığını sağlamak, üreticilere daha iyi bir yaşam seviyesi yaratmaktır. Ortak Piyasa Düzeni içerisinde yer alan hedef fiyat, müdahale fiyatı zeytinyağında da uygulanıyordu. 1981'de Yunanistan'ın Birliğe katılmasıyla, AB zeytinyağında kendi kendine yeterli hale gelmiş ve 10 senelik bir dönem için (1978-87) zeytin ağaçlarının dikilmesi yasaklanmıştır. İspanya ve Portekiz'in de Birliğe üye olması yeni bir reform ihtiyacını getirmiştir. 1987/88 döneminden itibaren, üretimi kontrol altına almak ve bütçe harcamalarına istikrar getirmek amacıyla, AB'de üretilen toplam zeytinyağının yardım kapsamına alınacak miktarının belirlenmesi için Garanti Edilmiş Azami Miktar (1.350.000 ton) sistemi uygulanmaya başlanmıştır. Garanti edilmiş azami üretim miktarının aşılması halinde müdahale fiyatında aşılacak miktarla orantılı olarak kesinti (bir dönem için %3'e kadar) yapılması öngörülmüştür. Eğer miktar doldurulmamışsa, eksik kalan kısım bir sonraki pazarlama döneminin miktarına eklenecekti. Garanti Edilmiş Azami Miktar (MGQ) için üretim yardımı 1987/88 döneminden itibaren 100 kilo için 77 Avroydu.

1995-2003 döneminde zeytinyağı:

1995/96 pazarlama döneminde, üretim yardımı 100 kg için 12 € olarak belirlenmiş ve yardıma esas üretim miktarı 1996/97 dönemi için 1,9 milyon ton, bir sonraki dönem için 2,3 milyon tona çıkarılmıştır (European Commission, 2004). 1998/99 pazarlama döneminde MGQ sisteminde değişiklik yapılarak, (günümüzde de geçerli olan) MGQ 1.777.261 ton, üretim yardımı da 100 kg için 132,25 € olarak belirlenmiştir. Buna göre AB'nin üretici ülkeleri farklı paylar almışlardır (Ulusal Garantilenmiş Miktar). Bunun sonucunda, zeytinyağı üretiminde MGQ'nun aşılması halinde, ulusal kotasını aşmış olan bir ülke üretim yardımında yapılacak kesintiden muaf olacak ve ulusal kotasını aşan diğer bir ülkenin sorumluluğunu paylaşmamış olacaktır.

2003 Fischer Reformu:

Reformda (European Commission, 2003a) zeytinyağı, tütün ve pamuk sektörlerinde sürdürülebilir bir tarımsal model yaratılması amacıyla bu ürünlerin tek ödeme sistemine entegre edilmesi önerilmiştir. Yeni düzenlemelerinin 1 Kasım 2005'ten itibaren uygulanması, böylece taraflara bir yıllık bir geçiş süreci tanınması uygun görülmüştür.

2004 Reformu:

2004 yılında Akdeniz reform paketi kapsamında pamuk, tütün, şerbetçiotu, zeytin ve zeytinyağı ürünlerinde ortak reform yapılmıştır (European Commission, 2003a). Reform paketinde: Komisyon 0,3 hektardan büyük işletmeler için üretimle bağlantılı ödemelerin %60'ını tek çiftlik ödemesine dönüştürülmesi; geriye kalan %40'lık ödemenin ise hektar başına veya ağaç başına olmak üzere ek ödeme yapılması önerisini getirmiştir (European Commission, 2003a). Bu ödeme aslında üretimle bağlantı olmayıp, ağaç varlığının, toprağın ve çevrenin korunması amacını taşımaktadır.

2013 Reformu:

2013 reformu doğrudan ödemelerin yeniden düzenlenmesini, geçmiş dönem referans miktarını dikkate almadan üye devletler ve üreticiler arasında daha adil paylaşımın yapılmasını öngörmektedir. Reforma göre, yeni değişikliklerle, gelecekte OTP kırsal kalkınma, çevre ve iklim değişikliği konularına daha fazla önem veren bir politikaya dönüşecektir. 1 Ocak 2014 tarihinden itibaren geçerli olacak reform sayesinde, destekler daha şeffaf olacak ve tarımsal destek ödemeleri kamuya paylaşılacaktır (European Commission, 2013).

Zeytinyağında Tarımsal Destek Politikaları

Avrupa Birliği'nde zeytinyağında tarımsal destek politikaları; üretim yardımını, özel stoklama yardımını ve tek çiftlik ödemesini kapsamaktadır:

Üretim Yardımı

Zeytinyağı sektöründe başlıca destek türü üretim yardımıdır. Bu yardımın bir kısmı zeytinyağı üretiminde kaliteyi geliştirmek ve üretici organizasyonlarının işleyişini sağlamak amacıyla ayrılır (European Commission, 2003b). Zeytinyağına verilen üretim yardımı ton başına 1.322,5 Avro'dur ve halen devam etmektedir. Ancak yardıma hak kazanan yağ miktarı ulusal garantilenmiş miktarlar ile kısıtlanmıştır. Günümüzde de geçerli olan AB üyelerinin ulusal garantilenmiş miktarları ve bunlara göre kendilerine verilen azami toplam yardım miktarları Çizelge 1'de yer almaktadır. Garantilenmiş Azami Miktarın aşılması halinde, üye ülkedeki üreticilere verilen yardım miktarında azalma yapılır (European Commission, 2003a).

Azami garantilenmiş miktarın %42,8'i, İspanya'ya, %30,6'sı İtalya'ya ve %23,6'sı Yunanistan'a tahsis edilmiştir. Eğer bir pazarlama döneminde üye ülkenin üretimi ulusal garantilenmiş miktardan az ise, bu üretim yetersizliğinin %20'si üretim fazlası olan diğer üye ülkeler arasında eşit ölçüde dağıtılır, kalan %80'i ise üye ülkenin bir sonraki pazarlama dönemine aktarılır.

Çizelge 1. AB'de Zeytinyağında Ulusal Garantilenmiş Miktar (2002/2003)

Ülkeler	Ulusal Garantilenmiş Miktar (Ton)	Üretim Yardımı (€/t)	Toplam Yardım (€)
İspanya	760.027	1.322,5	1.005.135.708
İtalya	543.164	1.322,5	718.334.390
Yunanistan	419.529	1.322,5	554.827.103
Portekiz	51.244	1.322,5	67.770.190
Fransa	3.297	1.322,5	4.360.283
Toplam	1.777.261	1.322,5	2.350.427.673

Kaynak: European Commission, 2003b.

Yeni 12 üye devletin sadece üçünde zeytin yetişmektedir. Küçük üreticiler olan bu üye devletler için azami garantilenmiş miktar olarak Güney Kıbrıs'a 6000 ton, Slovenya'ya 400 ton, Malta'ya 150 ton ayrılmıştır.

Özel Stoklama Yardımı

Avrupa Birliği'ndeki daha önceki müdahale sistemi 1998'de kaldırılarak yerine özel stoklama yardımı getirilmiştir. Avrupa Birliği içinde veya bazı bölgelerinde herhangi bir kriz anında Komisyon stok yapabilmektedir. Eğer pazar fiyatı aşağıda belirtilen fiyatlardan az ise stoklama yöntemi kullanılmaktadır (European Commission, 2004):

- Ekstra natural sızma zeytinyağı için: 1.779 €/t
- Naturel birinci zeytinyağı için 1.710 €/t
- Lampant zeytinyağı için: 1.524 €/t (her ilave asidite derecesi için 3.67 €/100 kg azaltılmak üzere)

Zeytinlik Yardımı

Zeytinlik yardımı, belirlenen şartlarda çevresel veya sosyal değeri olan zeytinliklerin muhafazasına yönelik olarak verilmektedir. Bunun için;

- Zeytinliğin Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) içinde kayıtlı olması,
- Arazinin Kıbrıs ve Malta için 31 Aralık 2001, diğer ülkelerde ise 1 Mayıs 1998 tarihinden önce dikilmiş olması veya Komisyon tarafından onaylanmış bir program dahilinde ağaçların yenilenmiş olması,

Çizelge 2. Türkiye'de Zeytin ve Zeytinyağı İstatistikleri

Yıllar	Alan (1000 Ha)	Meyve Veren Ağaç sayısı (1000 adet)	Yağlığa Ayrılan Zeytin (Ton)	Zeytinyağı Üretimi (ton)	Zeytinyağı Tüketimi (ton)	İhracat (ton)
2004/05	644	94.950	1.200.000	145.000	60.000	50.961
2005/06	662	96.625	800.000	112.000	50.000	93.957
2006/07	712	97.773	1.211.000	165.000	80.000	47.094
2007/08	753	104.219	620.469	72.000	85.000	43.935
2008/09	774	106.139	952.145	130.000	108.000	19.402
2009/10	778	109.127	830.641	147.000	110.000	31.668
2010/11	784	111.398	1.040.000	160.000	131.000	12.000
2011/12	798	117.941	1.200.000	191.000	150.000	20.000*
2012/13	814*	120.820	1.340.000	195.000	160.000	30.000*

Kaynak: TÜİK, 2013a; TÜİK, 2013b; IOC, 2012.

*tahmini

- Zeytinliğin yardım başvurusunda bulunulan zeytinlik kategorisi özelliklerine uygun olması gerekmektedir.

CBS ile belirlenmiş yardım oranı zeytin hektarı başına 50 € olarak belirlenmiştir. 1998/99 pazarlama döneminden itibaren yeni zeytinliklerin kurulmasına kısıtlamalar getirilmiş ve bu tarihten sonra kurulan zeytinlikler yardım kapsamına alınmamıştır.

Dış Ticaret Önlemleri

Zeytin ve zeytinyağı ithalatı ve ihracatı, ithalat ve ihracat lisansının ibrazına tabidir. Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması'na göre, ihracat sübvansiyonuna tabii miktar 1995/96 döneminde 140.500 tondan 2000/01 döneminde 115.000'a düşürülmüştür (European Commission, 2004). Son zamanlarda Avrupa Birliği zeytinyağında ihracat sübvansiyonunu uygulamamaktadır. Zeytinyağında pazara giriş önlemi olarak ise spesifik tarifeler uygulanmaktadır. Tarifeler € olarak 100 kilo içindir (European Commission, 2008):

Yağın türü	Tarife
Lampant yağ	€122.6/100 kg,
Sızma ve ekstra sızma zeytinyağı	€124.5/100 kg,
Diğer zeytinyağı	€134.6/100 kg

3. TÜRKİYE'DE ZEYTİNYAĞI ÜRETİMİ VE POLİTİKALARI

Türkiye dünyadaki toplam zeytinyağının %5'ini üreten dördüncü büyük üretici ülkedir. 2011 yılında zeytin ağaçlarının kapladığı alan 798.000 hektar; meyve veren ağaç sayısı 120 milyon adet olup, toplam ağaçların %23'ü meyve vermemektedir. (TÜİK, 2013a).

Periyodisiteden dolayı zeytinyağı üretiminde dalgalanmalar görülmektedir. 2009/10 döneminde 147.000 ton olan zeytinyağı üretimi, 2010/11 yılında 160.000 ton olarak gerçekleşmiştir. Önemli ihracatçılardan olan Türkiye, 2010 yılında önceki senelerden oldukça düşük seviyede olan 12.000 ton ihracat yapmıştır (Çizelge 2). Türkiye zeytinyağı ihracatının çoğunluğunu İtalya, Amerika ve Kanada'ya yapmaktadır. İhracatın %70'i varille olup, %30'u ambalajlı ihracatlardır.

“Ulusal Zeytin ve Zeytinyağı Konseyi (UZZK)” Türkiye’de zeytin ve zeytinyağı sektörüne ilişkin öneriler yapmaktadır. Konsey Nisan 2007’de kurulmuş ve merkezi Ankara’dır. Konseyin amacı üreticileri bilgilendirmek, sektörde araştırma ve geliştirmeye katkıda bulunmak, standardizasyon ve sertifikasyonun sağlanması, ürünün tanıtılması ve tüketiminin teşvik edilmesi için kampanyalar düzenlenmesi ve fuarlara katılmadır. Tarım Satış Kooperatifleri, Üretici Birlikleri, Ticaret Bakanlığı, Tarım Bakanlığı, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye İstatistik Kurumu, Türk Standardları Enstitüsü, Zeytin ve Zeytinyağı İhracatçı Birlikleri, Zeytin ve Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği konsey üyeleri arasındadır.

Sofralık Zeytin ve Zeytinyağı Konusunda Faaliyet Gösteren Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri:

Zeytin ve zeytinyağı üreticilerinin bir bölümü Türkiye Satış Kooperatifleri Birliği (TSKB) çatısı altında örgütlenmişlerdir (Çizelge 3). Sofralık zeytin ve zeytinyağı konusunda faaliyet gösteren tarım satış

kooperatifleri birlikleri Tarış Zeytin ve Zeytinyağı Birliği, Marmarabirlik ve Güneydoğubirlik doğrudan alım yaparak sektördeki üretim-toplama-işleme ve pazarlama birimlerinin tamamında yer almaktadırlar.

Birlikler, kimyevi gübre, zirai ilaç gibi ana üretim girdilerinde ortaklarına aynı kredi verdikleri gibi, mali yapılarının uygun olduğu dönemlerde nakdi kredi de verebilmektedirler. Ayrıca, üreticilerine yönelik eğitim ve yayım çalışmaları da gerçekleştirmektedirler.

En büyük birlik olan Tarış’ın 33 kooperatifi mevcuttur. Türkiye zeytinyağı üretimi içindeki % 13 paya sahip alım miktarı ve zeytinyağı ihracatının % 18’ini gerçekleştiren önemli zeytinyağı ihracatçı kuruluşları arasındadır (TBMM, 2008). Tarış 55.092 ton/yıl zeytinyağı depolama kapasitesine sahiptir.

Marmarabirlik, bölgesinde yetiştirilen sofralık siyah zeytinin yaklaşık %32’sini satın alıp işlemektedir. Birliğin 70.000 ton depolama kapasitesi mevcuttur. Ayrıca Marmarabirlik lisanslı depoculuk faaliyeti göstermek üzere; 5.000 tonluk zeytinyağı deposu ve 13.000 tonluk sofralık zeytin deposu inşa etmiştir (T.C. STB, 2010).

Çizelge 3. Zeytin ve Zeytinyağı alan Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri

Birlik Adı	Faaliyet Konusu	Birliğin Kooperatif sayısı	Birliklerin Ortak sayısı (adet)
TARIŞ Zeytin ve Zeytinyağı Birliği	Zeytinyağı-Sofralık Zeytin	33	24.410
MARMARABİRLİK	Zeytinyağı-Sofralık Zeytin	8	28.515
GÜNEYDOĞUBİRLİK	Zeytinyağı	3	4.945
Toplam		44	57.870

Kaynak: T.C. STB, 2010.

Çizelge 4. Zeytinyağı Prim Ödemeleri

Yıllar	Prime esas zeytinyağı miktarı (Ton)	Prim Ödemesi	Toplam ödenen prim tutarı
1999 Yılı Ürünü 2000 Yılında	-	-	-
2000 Yılı Ürünü 2001 Yılında	115.000	28 CENT/Kg	48,5
2001 Yılı Ürünü 2002 Yılında	11.826	150.000 TL/Kg	1,8
2002 Yılı Ürünü 2003 Yılında	97.157	175.000 TL/Kg	17,4
2003 Yılı Ürünü 2004 Yılında	31.519	200.000 TL/Kg	6,3
2004 Yılı Ürünü 2005 Yılında	94.264	250.000 TL/Kg	23,6
2005 Yılı Ürünü 2006 Yılında	36.317	10 Ykr/Kg	3,6
2006 Yılı Ürünü 2007 Yılında	60.960	11 Ykr/Kg	6,7
2007 Yılı Ürünü 2008 Yılında	13.845	20 Ykr/Kg	2,77
2008 Yılı Ürünü 2009 Yılında	49.440	18,9 Kr/Kg	9,34
2009 Yılı Ürünü 2010 Yılında	47.056	25 Kr/Kg	11,76
2010 Yılı Ürünü 2011 Yılında	63.578	30 Kr/Kg	19,07
2011 Yılı Ürünü 2012 Yılında	75.542	50 Kr/Kg	37,77

Kaynaklar: Anonim, 2008a; T.C. GTHB, 2009; T.C. GTHB, 2010a; T.C. GTHB, 2010b; T.C. GTHB, 2013.

Güneydoğubirlik’in Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Kahramanmaraş, Mersin, Mardin, Antakya ve Siirt illerinde 13 kooperatifi ile 16.000 ortağı mevcuttur. Birliğin Gaziantep’te 15 ton/gün kapasiteli sızma zeytinyağı dolum tesisi ile 1,250 ton depolama kapasitesi vardır (T.C. STB, 2010).

Zeytinyağında Lisanslı Depoculuk

Zeytinyağında lisanslı depoculuk uygulaması başlamıştır. 12.04.2013 tarihli Resmi Gazete’de (Sayı: 28616) yayınlanan Zeytinyağı Lisanslı Depo Tebliği’ine göre amaç, standartları belirlenen zeytinyağının emniyetli ve sağlıklı koşullarda depolanmasını ve ürün senetleri vasıtasıyla ticaretinin kolaylaştırılmasını sağlamaktır. Depolama hizmetleri: lisanslı depoya kabul edilen zeytinyağının; tartılması, boşaltılması, yüklenmesi, taşınması, nakliyesi, depolamaya ve şartlara uygun hale getirilmesi ve depolanması, ürün ambalajlarının onarılması, ürünün depodan çıkarılması gibi hizmetleri kapsamaktadır. Depolanan zeytinyağının her bir 500 kg’ı için ayrı bir ürün senedi düzenlenir. Depolama dışında, zeytinyağını nakletme veya kısa süreli muhafaza etme gibi amaçlarla en fazla 90 günü geçmeyecek şekilde lisanslı depoya geçici olarak kabul edilebilir. Diğer zeytinyağları ile karıştırılmadan aynen depolanan zeytinyağları, aynı orijinal haliyle teslim edilir.

Zeytinyağı, üretildiği aydan itibaren azami 18 ay süreyle lisanslı depolarda depolanabilir. Türk Gıda Kodeksinde tanımlanan rafine ve riviera zeytinyağlarında bu süre azami 12 aydır (Anonim, 12.04.2013).

Lisanslı Depoculuk Kapasitelerinin Geliştirilmesi Projesi ile Birliklerin lisanslı depoculuk sistemine uyum sağlaması amaçlanmıştır. Projeye başvuran Birliklerden şartları Dünya Bankası’na da uygun bulunan Marmarabirlik proje desteğiyle 5.000 tonluk zeytinyağı deposu ve 13.000 tonluk sofralık zeytin deposu inşa etmiştir (T.C. STB, 2010).

Zeytinyağında Tarımsal Destek Politikaları

Zeytinyağı ilk kez 1966 yılında destekleme alım kapsamına alınmış ve 1986 yılına dek aralıksız olarak desteklenmiştir. 1987/1990 yılları arasında devlet destekleme kapsamından çıkarılmıştır. 1991 yılında yeniden destekleme kapsamına alınan zeytinyağı, bu kez 5 Nisan 1994 kararlarıyla birlikte tekrar destekleme kapsamı dışı bırakılmıştır (T.C. STB, 2010). 1998 yılından itibaren zeytinyağı, fark ödemesi yöntemiyle desteklenmektedir.

Zeytinyağında fark ödemesi bir çeşit üretim sübvansiyonudur; prim ödemesi olarak da adlandırılabilir. Fark ödemesi, devletin üreticiye piyasa fiyatı ile garanti ettiği fiyat arasındaki çıktı başına yapılan ödemedir. Bu sistemde devlet, fiyatı garanti eder ama müdahale

alımında bulunmaz, sadece prim ödemesi yapar. Böylelikle üreticinin gelirinde artış olmaktadır.

Fark ödemesi, Çiftçi Kayıt Sistemi’ne kayıtlı üreticilere kilogram bazında verilmektedir. 1998 yılından beri ödenen prim tutarları Çizelge 4’te gösterilmektedir. 2012 yılında 2011 ürünü için, zeytinyağı üreticisi kilogram başına 50 kuruş almıştır. Toplam ödenen prim 37,77 milyon TL tutarındadır.

Yeni destekleme modeli olan “Türkiye Tarım Havzalarının Üretim ve Destekleme Modeli”ne göre, zeytinyağının 16 havzada (Güney Marmara, Kuzey Marmara, Batı Karadeniz, Söğüt Havzası, Kıyı Ege, İç Ege, Kaz Dağları, Gediz Havzası, Karacadağ, GAP, Batı GAP, Doğu Akdeniz, Kıyı Akdeniz, Ege Yayla, Fırat Havzası, Göller Havzası) desteklenmesine karar verilmiştir (Anonim, 2010a). Bu havzalardaki zeytinyağı için fark ödemesi yapılacaktır.

Zeytinde tarımsal destek politikaları ise, alan bazlı ödemeleri ve sertifikalı fidan desteğini kapsamaktadır. Çizelge 5’te 2008’ten 2012’ye kadar verilen destek türleri ve miktarları yer almaktadır.

Çizelge 5. Zeytinde Tarımsal Destek Türleri

Destek Türü	2008	2009	2010	2011	2012
Mazot (TL/da)	2,92	3,25	3,25	3,75	4,0
Kimyasal Gübre (TL/da)	3,82	4,25	4,25	4,75	5,0
Doğrudan Gelir Desteği (TL/da)	-	-	-	-	-
Toprak Analizi (TL/da)	2,25	1,0	2,5	2,5	2,5
Sertifikalı Fidan (TL/da)	100	100	100	100	100

Kaynak: Tunahoğlu ve Karahocagil, 2006; TBMM, 2008; Anonim, 2008b; Anonim, 2010a; Anonim, 2010b; Anonim, 2011; T.C. TGBH, 2012.

Sertifikalı zeytin fidanı kullanımını arttırarak, sağlıklı fidanlarla zeytin bahçe tesisinin yaygınlaştırılması amacıyla, Sertifikalı fidan desteği ilk kez 2006 yılında başlamıştır (Anonim, 2009). 2006 yılından itibaren zeytin çeşidine göre destek miktarı farklılaşmıştır. 2012 yılında gemlik zeytini için sertifikalı fidan desteği dekar başına 50 TL iken, diğer zeytin türleri için dekar başına 100 TL ödenmiştir.

Alan bazlı mazot ve kimyevi gübre desteği bir tür doğrudan destektir. Bu destek üreticilere, üretim için gerekli olan mazot ve kimyevi gübre ihtiyacını karşılamak için verilmektedir. Destek hektar bazında olup, arazi büyüklüğü ve ekin gruplarına göre farklılık göstermektedir. 2012 yılı meyveleri için, dekar başına 4 TL mazot desteği, 5 TL kimyevi gübre desteği kararlaştırılmıştır (T.C. TGBH, 2012).

Dış Ticaret Uygulamaları

Türkiye’de zeytinyağı için gümrük tarife oranı 1999 yılında %35,6 olup, 2009 yılında bu oran %31,2’ye düşürülmüştür (Çizelge 6).

Zeytinyağında ihracat iadeleri kilogram bazında verilmekte olup aşağıdaki gibidir (Anonim, 2012):

Zeytinyağında ihracat iadeleri:

▪ net ağırlığı 1 kg'a kadar (1 kg dahil) ambalajlarda, "tescilli Türk Markaları" ve "Made in Turkey" ibaresi ile ihraç edilen zeytinyağları için ihracat iadesi miktarı 650 \$/ton, miktar barajı % 100, azami ödeme oranı % 20 olarak uygulanır.

▪ net ağırlığı 1-2 kg arasında (2 kg dahil) olan ambalajlarda, "tescilli Türk Markaları" ve "Made in Turkey" ibaresi ile ihraç edilen zeytinyağları için ihracat iadesi miktarı 360 \$/ton, miktar barajı % 100, azami ödeme oranı % 20 olarak uygulanır.

▪ net ağırlığı 2-5 kg arasında (5 kg dahil) olan ambalajlarda, "tescilli Türk Markaları" ve "Made in Turkey" ibaresi ile ihraç edilen zeytinyağları için ihracat iadesi miktarı 200 \$/ton, miktar barajı % 100, azami ödeme oranı % 20 olarak uygulanır.

Çizelge 6. Zeytinyağında İthalattan Alınan Vergi ve İhracat Destekleri

Yıllar	İthalattan Alınan Vergi (%)	İhracat Destekleri (\$/Ton) ve Miktar Barajı (%)	İhracat Desteğinin Geçerli Olduğu Süre
1999	35.6	200 (%100)	1-1-1999 / 31-12-1999
2000	34.7	200 (%100)	1-1-2000 / 31-12-2000
2001	33.8	200 (%100)	1-1-2001 / 31-12-2001
2002	32.9	180 (%100)	1-1-2002 / 31-12-2002
2003	32.0	180 (%100)	1-1-2003 / 31-12-2003
2004	31,2	180 (%100)	1-1-2004 / 31-12-2004
2005	31,2	150 (%100)	1-1-2005 / 31-12-2005
2006	31,2	100 (%100)	1-1-2006 / 31-12-2006
2007	31,2	125 (%100)	1-1-2007 / 31-12-2007
2008	31,2	100 (%100)	1-1-2008 / 31-12-2008
2009	31,2	100 (%100)	1-1-2009 / 31-12-2009
2010	31,2	80 (%100)	1-1-2010 / 31-12-2010
2011	31,2	40 (%100)	1-1-2011 / 31-12-2011
2012	31,2	40 (%100)	1-1-2012 / 31-12-2012

Kaynak: T.C. STB, 2010; Anonim, 2010c; Anonim, 2012.

Çizelge 7. Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye Uyguladığı Zeytinyağı Tarife Oranları

	MFN tarife	Türkiye'ye uygulanan tarife	% indirim
Lampant zeytinyağı	122,6 € 100 kg	110,34 € 100 kg	10,0
Ekstra sızma			
Zeytinyağı	124,5 € 100 kg	112,5 € 100 kg	10,0
Rafine zeytinyağı	134,6 € 100 kg	127,87 € 100 kg	5,0

Kaynak: European Commission, 2008; DPT, 2001.

Miktar barajı, ürün bazında ihracat iadesi yardımlarına esas olacak kısmı belirten orandır (Anonim, 2012). Çizelge 6'da yer alan zeytinyağındaki ihracat miktar barajı 100% olup, zeytinyağı ihracatının tamamı ihracat iadesi yardımına esastır. İhracat iade miktarı ise fiziki birim başına yapılacak ödeme miktarıdır. Zeytinyağında iade miktarı son yıllarda ton başına 40 dolar olarak belirlenmiştir.

İhracatçılar, iade başvurusu için Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından yetkilendirilmiş İhracatçı Birliklerine ilgili belgeleri (gümrük beyannamesi, fatura gibi) sunmalıdır. Ürünler fiili ihraç tarihinden itibaren Türkiye Gümrük Bölgesini terk etmesi zorunludur. İhraç ürünü Türkiye menşeli olmalıdır.

1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe giren Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği zeytinyağını kapsamamaktadır. 1/ 98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'na göre Gümrük Birliği kapsamı dışındaki ürünler için tercihli ticaret rejimi oluşturulmuş ve bu tarım ürünlerinde tarife indirimi yapılmıştır. 25 Şubat 1998 tarihli ve 1/ 98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı, (Protokol 1) EK 1'e göre, Avrupa Birliği Türkiye'ye zeytinyağında tercihli gümrük tarifesi uygulamaktadır. Tercihli gümrük tarifeleri MFN (Most Favoured Nation Clause – En çok kayırlan ülke kuralı) tarifelerinden %5-10 civarında düşüktür (Çizelge 7).

Zeytinyağında Dahilde İşleme Rejimi

Üretimin yetersiz kaldığı dönemlerde, kazanılmış dış pazarların kaybedilmemesi açısından, dahilde işleme izin belgesi düzenlenebilmektedir. İthal edilecek zeytinyağında kalite açısından sorun yoksa, ithalat gerçekleşmektedir (T.C. STB, 2010). Eğer üretim miktarı yeterliyse, dahilde işleme izin belgesi düzenlenmemektedir.

4. TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ ZEYTİNYAĞI POLİTİKASINA UYUMU

Avrupa Birliği (AB) üyelik sürecinin Türkiye’de tarımsal destek politikalarının şekillenmesinde büyük etkisi olacaktır. Türkiye 1999 Helsinki Zirvesi’nde adaylık statüsü kazandı ve 3 Ekim 2005 yılında AB ile üyelik müzakerelerine başladı. Aday ülke olarak,

AB’nin Ortak Tarım Politikası’na (OTP) uyum çabaları önem kazandı. Ancak, Türkiye ve AB’de zeytinyağında uygulanan destek politikalarındaki farklılıklar dikkat çekmektedir:

Avrupa Birliği dünyada zeytinyağı üretiminde birinci, Türkiye ise dördüncü büyük ülkedir. Türkiye’de ve Avrupa Birliği’ndeki zeytin verimlilikleri dikkate alındığında, Türkiye’deki zeytinyağı üretiminin zeytindeki periyodisiteden (var yılı yok yılı) etkilendiğini söyleyebiliriz. Zeytinde bir sene üretimde artış olurken diğer sene azalma olduğundan, Çizelge 8’de görüldüğü gibi bazı seneler Türkiye’deki verimlilik oranı AB oranlarının altına düşmüştür.

Çizelge 8. Türkiye ve Avrupa Birliği’nde Zeytin Verimliliği (kg/ha)

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Avrupa Birliği	2.455	2.487	2.495	2.406	2.582	2.683
Türkiye	2.710	1.548	1.891	1.658	1.805	2.192

Kaynak: FAOSTAT, 2013.

Çizelge 9. Avrupa Birliği’nde Zeytinyağında Fiyat ve Destek Seviyesi

	Birim/Yıl	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Zeytinyağı fiyatı*	€/t	2.706	2.495	2.070	2.163	2.009
Üretim yardımı	€/t	1.322,5	1.322,5	1.322,5	1.322,5	1.322,5
Destek/Üretici fiyatı	%	49	53	64	61	66

*Zeytinyağı fiyatı, üreticinin eline geçen fiyattır.

Kaynak: European Commission, 2003b; European Commission, 2011; European Commission, 2012a.

Çizelge 10. Türkiye’de Zeytinyağında Fiyat ve Destek Seviyesi

	Birim/Yıl	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Zeytinyağı fiyatı*	TL/t	6.880	6.320	6.000	6.770	7,500
Prim Ödemesi	TL/t	110	200	189	250	300
Destek/Üretici fiyatı	%	1,6	3,2	3,2	3,7	4,0

*Zeytinyağı fiyatı, üreticinin eline geçen fiyattır.

Kaynak: T.C. STB, 2010; Çizelge 4’ten derlenmiştir.

Türkiye’de zeytinyağı fiyatları İspanya fiyatlarıyla karşılaştırıldığında yüksektir (Çizelge 9, Çizelge 10). Ancak fiyat farkının nedeni, zeytinyağında var yılı ve yok yılına bağlamak mümkündür.

Çizelge 9 ve Çizelge 10’daki destek oranlarına baktığımızda, (ton başına) AB’deki üretici 2010 yılında eline geçen fiyatın %66’sı kadar destek alırken, bu oran Türkiye’de % 4 olarak gerçekleşmiştir. Bu durumda, düşük fiyat ve yüksek prim ödemesinden dolayı, AB’de üretici ve tüketici Türkiye’ye kıyasla daha kazançlı durumdadır.

Avrupa Birliği ve Türkiye’deki zeytinyağında tarım destek politikalarını incelediğimizde, üretici açısından önemli olan depolama uygulaması dikkati

çekmektedir: Avrupa Birliği içinde veya bazı bölgelerinde herhangi bir kriz anında ve pazar fiyatı belli bir seviyenin altında ise Komisyon stok yapabilmektedir (Çizelge 11). Türkiye’de ise zeytinyağında lisanslı depoculuk yeni başlamıştır. Marmarabirlik, lisanslı depoculuk faaliyeti göstermektedir. Ayrıca, Tarış, Marmarabirlik ve Güneydoğubirlik sofralık zeytin ve zeytinyağında güçlü birer alıcıdır.

Üreticiye yapılan yardımlar da oldukça farklıdır. Türkiye’de üretici fark ödemesi alırken, AB’deki üretici üretim yardımı almaktadır. Avrupa Birliği’nde zeytinyağı ortak piyasa düzeni 1966 yılında kurulmuştur. 1980’lerde üretim Azami Garantilenmiş

Miktar (MGQ) yöntemiyle kontrol edilmeye başlanmış ve üretim yardımı 100 kilo için 77 € olarak belirlenmiştir. Ancak zeytinyağı üreticisi ülkelerinin (Yunanistan, İspanya ve Portekiz) katılımıyla, zeytinyağı destek sisteminde değişiklikler yapıldı ve üretim yardımı 1998/99 döneminden itibaren MGQ temel alınarak €1.322,5/t olarak sabitlenmiştir. Türkiye’de ise zeytinyağına destek 1966 yılında başlamış, bazı dönemler destekleme kapsamından çıkarılmıştır. 1998 yılından beri ise Çiftçi Kayıt Sistemi’ne (ÇKS) kayıtlı üreticilere kilogram bazında prim desteği verilmektedir. Türkiye’de çiftçi kayıt sistemine kayıtlı zeytinyağı üreticisi 2009 yılında ton başına 250 TL, 2011 ve 2012 yıllarında ise iki kat artarak 500 TL alabilmiştir.

Çizelge 11. Türkiye ve Avrupa Birliği Zeytinyağı Düzeni Karşılaştırması

TÜRKİYE	AVRUPA BİRLİĞİ
Depolama Zeytinyağında lisanslı depoculuk vardır: Marmarabirlik lisanslı depoculuk faaliyeti göstermektedir. Tariş, Marmarabirlik, Güneydoğubirlik stoklama ve alm faaliyetleri yapılmaktadır.	Piyasa fiyat düzeyinin ekstra sızma zeytinyağı için 1.779 €/t; naturel zeytinyağı için 1.710 €/t; lampant zeytinyağı için 1.524 €/t altına düşmesi halinde depolama yapılmaktadır
Tarım Destekleri, 2012 Alan bazlı ödeme mazot (4 TL/da) kimyasal gübre (5 TL/da) Fark ödemesi (50 kr/kg) Zeytin fidesi (100 TL/da)	Üretim yardımı (1.322,5 €/t)
Dış Ticaret Düzeni, 2012 Gümrük Tarifeleri	
ad valorem vergi uygulanmaktadır: 31,2%	spesifik vergi uygulanmaktadır: lampant zeytinyağı: €122,6/100 kg ekstra sızma ve naturel: €124,5/100 kg diğer zeytinyağları: €134,6/100 kg
Sübvansiyonlu ihracat hakkı Var	Var

Kaynak: Çalışmanın 2. ve 3. bölümlerinden yola çıkarak yazar tarafından derlenmiştir.

Türkiye tarama raporunda zeytinyağı sektöründe uyum ve uygulama kapasitesi değerlendirilmiş ve zeytinyağı sektörünün belirli bir yasal çerçevesi bulunmadığından müktesebatla uyumlu olmadığı belirtilmiştir (ABGS, 2006). Rapora göre, Türkiye’de, Avrupa Birliği’nde olduğu gibi müdahale sistemleri, üretici örgütleri, uygun pazarlama standartları ve üretim sınırlandırması uygulaması yoktur.

Dış ticaret uygulamalarını incelediğimizde de; Türkiye ve AB zeytinyağını DTÖ taahhütleriyle sınırlı olarak sübvansiyonlu ihraç edebilmektedir. Ancak ithalat rejiminde farklılıklar göze çarpmaktadır. Türkiye zeytinyağı ithalatında ad valorem vergi uygulanmaktadır. AB ise spesifik tarife uygulanmaktadır. Avrupa Birliği Türkiye’nin zeytinyağında önemli ticaret partnerlerinden biri olup, her sene miktar değişmekle birlikte, Türkiye’nin zeytinyağı ihracatının yaklaşık

%30-40’ını kapsamaktadır. Türkiye zeytinyağında büyük üretici olmasına rağmen Avrupa Birliği ile ticarete avantajlı konuma sahip değildir. AB aynı zamanda Tunus’tan önemli ölçüde zeytinyağı ithal etmektedir. Bu ithalat işbirliğinin temeli AB’nin Tunus’la 1995 yılında yaptığı serbest ticaret anlaşmasına dayanmaktadır. 1998 yılında yürürlüğe giren anlaşmaya göre, Avrupa Birliği, Tunus’tan yıllık 56.700 ton zeytinyağı ithalatına ECU 7,81/100 kg tarife uygulamaktaydı (European Commission, 2006). 2006 yılında yapılan yeni düzenlemeye göre 1509 10 10 ve 1509 10 90 kodlu zeytinyağı ürünlerinin yıllık 56.700 ton ithalatına sıfır vergi uygulanmaktadır (Commission Regulation, 2006). AB, Türkiye’den yapılan zeytinyağı ithalatına ise 112,5€/100 kg vergi uygulamaktadır. 25 Şubat 1998 tarihli ve 1/ 98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı, (Protokol 1) EK 1’e göre, Avrupa Birliği’nin Türkiye’ye uyguladığı tercihli gümrük tarifeleri MFN tarifelerinden sadece %5-10 civarında düşüktür (DPT, 2001). Dolayısıyla, Türkiye zeytinyağı ticaretinde, AB pazarında avantajlı konumda değildir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

AB ve Türkiye’de zeytinyağında uygulanan destek politikaları tamamen birbirinden farklıdır. Avrupa Birliği’nde zeytinyağı geçmişten bu yana desteklenen önemli ürünlerden biri olmuştur. Oldukça yüksek desteklerin amacı üretici gelirinde istikrar oluşturmaktır. Reformlarla birlikte destek seviyesi de değişmeye başladı ve üretim Azami Garantilenmiş Miktar (MGQ) yöntemiyle kontrol edilmeye başlandı. Depolama sistemi ise fiyat istikrarını ve dolayısıyla üretici gelirini korumak amacıyla uygulanmaya başlandı.

Türkiye’de ise zeytinyağında ilk zamanlar destekleme alım politikası uygulandı. 1998 yılından sonra ise üretici prim ödemesi ile desteklenmeye başlandı. Ancak destek seviyesi AB ülkeleriyle kıyaslandığında oldukça düşük seviyede kalmaktadır. Türkiye’deki zeytinyağı fiyatlarının yüksek olması ve primin de düşük olması sebebiyle, AB zeytinyağı üreticisi Türk üreticiye göre avantajlı durumdadır. Prime esas miktarlara baktığımızda ise, toplam üretimin ortalama % 20-30’u kadar miktar destek almaktadır. Yüksek fiyat, düşük prim ve prime esas miktarın az olması Türkiye’deki üreticinin AB üreticilere göre rekabet edebilirliğini azalmaktadır.

Türkiye, AB’nin Tunus gibi bazı zeytinyağı ihracatçı ülkelerinde sağladığı ticaret avantajları dolayısıyla, zeytinyağında da AB pazarında dezavantajlı konumdadır. Son yıllarda Türkiye’nin zeytinyağı verilerine baktığımızda, önemli bir ihraç ürünümüz olan zeytinyağı ihraç rakamlarının düşme eğiliminde olduğunu görmekteyiz. Avrupa Birliği önemli ticaret partnerlerimizden biri olduğundan zeytinyağı ihracatını

artırmak önemlidir. Bu durumda Ortak Tarım Politikası’na uyum aşamasında dikkat edilmesi gereken hususlardan biri Türkiye’nin AB pazarında avantaj sağlamaya çalışması ve Tunus’a tanınan ayrıcalıklar gibi Türkiye’ye de ihracat avantajını artırabileceği tarife indiriminin uygulanması talep edilebilir.

Sonuç olarak, Türkiye AB Ortak Tarım Politikası’na uyum aşamasında destek politikalarında değişikliğe gidecektir. Türkiye’de fiyat düşmelerine karşı herhangi bir politika mevcut değildir. Bu durumda stoklama sistemi devreye girecektir. Türkiye’de de AB benzeri bir özel stoklama yardımı uygulandığı takdirde periyodisiteden kaynaklanan fiyat düşmelerine karşı önlem alınabilir. Ayrıca üreticinin maliyetlerini önemli ölçüde karşılayacak üretim yardımı Türkiye’deki zeytinyağı üreticisi için çok faydalı olacaktır. Türkiye’nin Avrupa pazarında rekabet edebilirliği açısından zeytinyağı fiyatlarını düşürüp, fiyat düşmesinden kaynaklanan zararı fark ödemesini artırarak telafi ederek üreticiyi desteklemek; tüketici üzerindeki yükü de azaltacak, zeytinyağına talebi yükselterek, üretici üretim artışı ve artan prim yoluyla desteklenmiş olacaktır.

KAYNAKLAR

- ABGS, 2006. Tarama Raporu Türkiye Fasıl 11 – Tarım ve Kırsal Kalkınma, 7 Eylül 2006, Ankara, s. 17.
- Anonim 2008a. Karar Sayısı:2008/59, “2008 Yılı Ürünü Kütlü Pamuk, Yağlık Ayçiçeği, Soya Fasulyesi, Kanola, Dane Mısır, Aspir ve Zeytinyağı Üreticilerine Destekleme Primi Ödenmesine İlişkin BKK Uygulama Tebliği”, 25 Ekim 2008 Tarihli, T.C. Resmi Gazete, Sayı:27035, Ankara.
- Anonim 2008b. Karar Sayısı:2008/14266, “Tarımsal Faaliyette Kullanılan Mazot ve Kimyevi Gübre İçin Çiftçilere 2009 Yılında Alan Bazlı Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Karar”ın Yürürlüğe Konulması”, 14 Kasım 2008 Tarihli, T.C. Resmi Gazete, Sayı:27054, Ankara.
- Anonim 2009. Karar Sayısı:2009/15537, “Çiftçilere Mazot, Kimyevi Gübre ve Toprak Analizi Destekleme Ödemesi Yapılması, Birim Ödeme Miktarları”, BKK, 2 Kasım 2009 Tarihli, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 27403, Ankara.
- Anonim 2010a. Karar Sayısı:2010/159, “Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeline Göre 2010 Yılı Ürünleri Fark Ödemesi Desteğine Dair Karar” BKK, 2 Mart 2010 Tarihli, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 27509, Ankara.
- Anonim 2010b. Karar Sayısı:2010/117, “Yurtiçi Sertifikalı Tohum, Fidan, Çilek Fidesi ve Standart Fidan Kullanımı ile Sertifikalı Tohum Üretiminin Desteklenmesine Dair Karar”, 4 Mart 2010 Tarihli, T.C. Resmi Gazete, Sayı:27511
- Anonim 2010c. Karar Sayısı:2010/5, “Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu Tebliği”, 15 Nisan 2010 Tarihli, T.C. Resmi Gazete, Sayı:27553, Ankara.
- Anonim 2011. Karar Sayısı:2011/1430, “2011 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar”ın Yürürlüğe Konulması”, 24 Şubat 2011 Tarihli, T.C. Resmi Gazete, Sayı:27856, Ankara.
- Anonim 2012. Karar Sayısı:2012/358, “2012 yılına ilişkin Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu Tebliğinin (Tebliğ No: 2012/2)”, 6 Nisan 2012 Tarihli, T.C. Resmi Gazete, Sayı:28256, Ankara.
- Anonim 2013. “Zeytinyağı Lisanslı Depo Tebliği”, 12 Nisan 2013 Tarihli, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 28616, Ankara.
- DPT, 2001. Türkiye-Avrupa Topluluğu Ortaklık Konseyi Kararları 1964-2000, Cilt 1, Yayın No. DPT: 2596, Ankara, s. 381.
- Commission Regulation No 1918/2006 of 21.12.2006.
- European Commission, 2003a. Accomplishing a sustainable agricultural model for Europe through the reformed CAP – the tobacco, olive oil, cotton and sugar sectors, s. 9, 17. http://www.fairpolitics.nl/doc/fair_politics_eu/cotton/EU_reformmed_CAP.pdf [Erişim: 17.11.2009]
- European Commission, 2003b. The Olive Oil Sector in the European Union, s. 5. http://ec.europa.eu/agriculture/publi/fact/oliveoil/2003_en.pdf [Erişim: 17.12.2009]
- European Commission, 2004. Working Paper of the Directorate-General for Agriculture, The Olive Oil and Table Olives Sector. s. 36-37, 41-42. http://www.panos-oliveoil.gr/images/regulations/rep_en.pdf [Erişim 30.11.2009]
- European Commission, 2006. Euro-Mediterranean Agreement, Official Journal L 097, 30/03/1998 P. 0002 – 0183. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/march/tradoc_127986.pdf [Erişim: 13.04.2011]
- European Commission, 2008. Common Customs Tariff, Commission Regulation (EC) No 1031/2008 of 19 September 2008, s. 117. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:291:0001:0894:en:PDF> [Erişim: 07.06.2009]
- European Commission, 2011. Agriculture in the European Union - Statistical and Economic Information 2010. http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/2010/table_en/2010enfinal.pdf [Erişim: 26.09.2011]
- European Commission, 2012a. Agriculture in the European Union - Statistical and Economic Information 2011. http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/agricultural/2011/pdf/full-report_en.pdf [Erişim: 18.03.2013]
- European Commission, 2012b. Economic analysis of the olive sector, s. 2. http://ec.europa.eu/agriculture/olive-oil/economic-analysis_en.pdf [Erişim 20.03.2013]
- European Commission, 2013. Political agreement on new direction for common agricultural policy, s. 1-3.

- http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-613_en.htm
[Erişim 15.09.2013]
- Eurostat, 2009. Agriculture in the European Union, Statistical and Economic Information 2008, s. 59.
- http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/2008/table_en/index.htm
[Erişim: 31.12.2010]
- FAOSTAT, 2013. Crops Yield.
<http://FAOSTAT.fao.org/site/567/default.aspx#ancor>
[Erişim: 15.03.2013]
- IOC, 2012. World Olive Oil Figures.
<http://www.internationaloliveoil.org/estaticos/view/131-world-olive-oil-figures> [Erişim: 14.03.2013]
- TBMM, 2008. Zeytin ve Zeytinyağı ile Diğer Bitkisel Yağların Üretiminde ve Ticaretinde Yaşanan Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyon Raporu, Ankara, s. 152-154, 165-166.
<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss296.pdf>
[Erişim: 22.04.2010].
- T.C. GTHB, 2009. Türkiye’ de Yıllar İtibariyle Zeytinyağına Ödenen Prim Miktarları, Ankara.
- T.C. GTHB, 2010a. 2010 yılı Tarımsal Destekler Birim Miktarları, 25.01.2010, Ankara.
http://www.tugem.gov.tr/document/tarimsal_destek_birim%20fiyatlar2010.html [Erişim: 20.03.2010]
- T.C. GTHB, 2010b. 2008/2009 Sezonu Zeytinyağı Destekleme Ödemeleri, 26.04.2010, Ankara.
- T.C. GTHB, 2012. 2012 Yılı Destekleme Birim Fiyatları, Ankara.
- http://www.tarim.gov.tr/images/Files/BUGEM/pdf/2012_Destekleme_Birim_Fiyatlari.pdf [Erişim: 15.03.2013]
- T.C. GTHB, 2013. Türkiye’ de Yıllar İtibariyle Zeytinyağına Ödenen Prim Miktarları, 02.04.2013, Ankara.
- T.C. STB, 2010. 2010 Yılı Zeytin ve Zeytinyağı Raporu, Ankara, s. 4, 12, 20.
- TÜİK, 2013a. Tarım, İstatistiksel Tablolar: Tarım ve Orman Alanları, Ankara.
- TÜİK, 2013b. Tarım, İstatistiksel Tablolar, Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri: Zeytin Üretimi, Ankara.
- Tunalıoğlu, R. ve Karahocagil, P., 2006. Zeytinyağı ve Sofralık Zeytinyağı ve Prina Yağı Durum ve Tahmin 2005/2006, TEAE, Yayın No: 142, Ankara, s. 37.
- Yılmaz, Ö., 2012. Agricultural Support Policies for Olive Oil, Wheat, Milk, Sugar in Turkey with Reference to CAP, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Avrupa Birliği Enstitüsü, İstanbul.

Sorumlu Yazar:

Özlem TOPLU YILMAZ
ozlemtoplu@hotmail.com

Geliş Tarihi : 9/4/2013
Kabul Tarihi : 5/10/2013